

de brees

Vecht & Plassengebied

zomernummer

Jaargang 34 2019

IVN Vecht & Plassengebied laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Dat doen we d.m.v. natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan altijd centraal. Zie ook onze website <https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied>

De Bres is het tijdschrift voor de leden en donateurs van de IVN afdeling Vecht & Plassengebied. Wij zijn actief in het gebied aan weerszijden van de Vecht met daarin de plaatsen Utrecht, Leidsche Rijn, Vleuten-de Meern, Maarssen, Breukelen, Loosdrecht en Loenen. Dit is een zeer gevarieerd landschap met een rijke natuur. In het gebied organiseren we wandelingen, lezingen en cursussen. Op deze manier proberen we mensen zoveel mogelijk van het landschap te laten genieten en te laten ervaren hoe bijzonder de natuur is.

Nog geen lid? Ontdek de natuur met het IVN! Bovendien steun je als lid ons werk. Wij willen voor iedereen de natuur dichterbij brengen. Ook voor wie het niet vanzelfsprekend is, zoals ouderen, chronisch zieken en kinderen. Jouw lidmaatschap helpt daarbij!

Vanaf € 2,- per maand ben je al lid, meld je aan via de website <https://www.ivn.nl/steun-ivn/word-lid>

Bericht van de voorzitter

De zomer staat weer voor de deur. Veel mensen trekken er dan op uit om van de natuur te genieten. Lopend, fietsend of varend. Meestal gebeurt dat buiten de stad, maar ook in de stad is er van alles te zien en misschien meer dan u denkt. Ik heb de afgelopen tijd het boek Darwin in de stad van Menno Schilthuizen gelezen. Dit boek heeft de Jan Wolkersprijs voor beste natuurboek in 2018 gekregen. Het is een boek over hoe dieren en planten zich aanpassen aan de stedelijke omgeving en hoe langzamerhand nieuwe (onder)soorten in de stad gaan ontstaan. Zo zijn koolmeesmannetjes in de stad hoger gaan zingen omdat zij anders niet boven lage tonen van het stadslawaai uitkomen. Dit komt wereldwijd ook bij andere vogelsoorten voor, maar zelfs bij een kikker en een sprinkhaan is dit verschijnsel waargenomen.

Er is ook nog een ander observatie bij mannetjeskoolmezen gedaan. Mannetjeskoolmezen met een brede borststreep zijn dominant en agressiever en hebben succes bij de vrouwtjesmezen. Echter dit gaat alleen op in het buitengebied. In de stad hebben mannetjeskoolmezen een smalle borststreep. Deze mezen staan in het buitengebied achteraan in de rij als het om

Mijn naam is Terenia de Reus

Vanaf april 2019 heb ik het penningmeesterschap overgenomen van Hanneke Boom.

Het boekhoudprogramma dat wordt gebruikt ken ik, dat is meegenomen. Ik ben al 15 jaar penningmeester van een dansvereniging uit Utrecht. Daarmee heb ik wel wat ervaring opgedaan en na dit jaar treed ik daar af als penningmeester.

Een van de eerste acties bij IVN V&P die ik heb ondernomen is het declaratieformulier aanpassen en rond laten sturen aan de actieve leden. Enkele mensen denken dat het banknummer van IVN Vecht&Plassen ook is veranderd. Dat is niet zo! Alleen de functionaris is veranderd.

Nu worstel ik mij door Procurios heen, het ledenbestand van IVN. Het gaat dan om de contributie. Landelijk lid, huislid, donateur. Op dit moment zijn er leden die nog geen machtigingsformulier hebben ingevuld, of wel ingevuld maar daarnaast ook apart lidmaatschap blijven betalen. Dat moet goed uitgezocht worden ivm de volgende stap: contact opnemen met deze personen om eea recht te zetten!

Naast deze functie ben ik werkzaam als Natuur en Milieu Educatief medewerker in Woerden, op het Landgoed Bredius. IVN-activiteiten en NME-activiteiten liggen dicht bij elkaar. Mijn werk betreft vooral het

de vrouwtjes gaat. Uit onderzoek blijkt dat de mezen met een smalle borststreep beter kunnen overleven in de stad, dan mannetjes mezen met een brede borststreep. Je hebt als mannetjesmees dus andere kwaliteiten in de stad nodig dan daarbuiten.

Nog een ander voorbeeld. Zo komen stadsduiven (trouwens: afstammelingen van de rotsduif) met donkergrijze vleugels meer voor in de grote steden dan in minder verstedelijkte gebieden. Daar kwamen vooral de lichtere varianten voor. De donkergrijze kleur wordt veroorzaakt door het pigment melanine. Melanine heeft de eigenschap om metaalatonen te binden. Nu komen in oude steden nog wel zware metalen zoals zink en lood voor. Hoge concentraties van deze metalen zijn giftig. Het effect van deze metalen wordt verminderd doordat melanine deze metalen bindt. Experimenten hebben uitgewezen dat donkergekleurde duiven ongeveer 25% meer zink in hun veren verwerken dan lichtgekleurde duiven. Er zijn nog veel meer voorbeelden hoe dieren zich aanpassen aan de urbane jungle. Ik ga in ieder geval met andere ogen kijken naar de stadsnatuur en misschien gaat u dat ook doen.

Ik wens iedereen de komende tijd mooie natuurontdekkingstochten toe. Of het nou in of buiten de stad is, dichtbij of ver weg.

John van Himbergen

basisonderwijs. Op vrijdagochtend ben ik zoveel mogelijk op de Commelinhof, vanaf augustus t/m december struin ik op de vrijdagen door de bossen met de paddenstoelenwerkgroep.

Tot zo ver bedankt voor het vertrouwen om deze functie uit te oefenen, dat doe ik samen met het bestuur. Hanneke bedankt voor de overdracht. Mijn eerste verslag zie je verschijnen op de ALV 2020. Heb je vragen op financieel gebied dan kan je altijd contact met mij opnemen via de mail:

t.de.reus@xs4all.nl.

Privacy wetgeving en Privacy Statement

Sinds 28 mei 2018 is de belangrijkste wet op het gebied van privacy, de Algemene Verordening Gegevensbescherming, van kracht. Hierin is als belangrijk punt opgenomen dat degene van wie gegevens worden verwerkt, hiervoor toestemming heeft gegeven. Andere belangrijke punten zijn dat met de gegevens behoorlijk en zorgvuldig wordt omgegaan, dat gegevens alleen mogen worden verzameld als het doel ervan is omschreven, en dat alleen gegevens mogen worden verwerkt die nodig zijn voor dat doel (d.w.z. ze zijn toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig).

Privacy Statement en Richtlijnen

Voor onze afdeling heeft het bestuur in lijn met deze wet een Privacy Statement opgesteld die op de ALV van 21 maart jl. is gepresenteerd, waarin nader staat omschreven met welk doel gegevens worden verzameld en gebruikt. Het Privacy Statement is gepubliceerd op onze afdelingswebsite: <https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied/ onze-vereniging>. Hierin wordt ook verwezen naar het Privacy Statement van IVN Landelijk <https://www.ivn.nl/privacy-statement>.

Als bijlage is een procedure voor het melden van een datalek toegevoegd. Wees alert op zorgvuldige verwerking van je eigen persoonsgegevens en die van anderen. Het gaat niet alleen om een zorgvuldige omgang met de gegevens van

anderen, maar ook om te voorkomen dat gegevens van jezelf onbedoeld verspreid en/of gebruikt worden.

Vanuit de verschillende werkgroepen is input gegeven op dit onderwerp. Er bleek een aantal (vooral praktische) vragen te leven. Antwoorden op deze vragen, en een aantal tips, zijn uitgewerkt in een document 'Richtlijnen bij het Privacy Statement'. Het document staat gepubliceerd op Ons INV <https://ons.ivn.nl/#/groep-media/afd-vecht-en-plassengebied>.

Hieronder worden een paar items uitgelicht waarop nadere toelichting wordt gegeven:

Actieve ledenlijst

Op verzoek van de ALV in maart is binnen het bestuur gekeken hoe we omgaan met het rondsturen van de actieve ledenlijst. Veel actieve leden vinden de lijst een handig hulpmiddel bij het zoeken naar een naam, adres, emailadres of telefoonnummer van andere actieve leden. Echter, gegevens uit de actieve ledenlijst kunnen (bedoeld of onbedoeld) buiten de afdeling verspreid worden. Het bestuur is van mening dat voor het verwerken van deze gegevens eerst vooraf toestemming moet zijn gevraagd. In juni ontvangen de actieve leden hier nader bericht over. De lijst die vanaf de zomer verspreid wordt bij actieve leden, zal alleen persoonsgegevens bevatten waarvoor deze toestemming is gegeven. De ledenadministratie zorgt vanaf dat moment ook voor een regelmatige update (indien gegevens zijn gewijzigd). Wijzigingen in gegevens, wil je ook actief worden binnen de afdeling, of daarmee stoppen, geef dat dan aan via ledenadministratie@ivnvechtplassen.org.

AUTORITEIT
PERSOONSgegevens

zoekgedrag en wifitracking. Bij uitstek situaties waarin mensen de grip op hun persoonsgegevens kwijt zijn.

Belang van privacy

Privacy is een grondrecht. En een voorwaarde om vrij te zijn in wie je bent en wat je doet.

Privacy gaat erover dat mensen regie houden over hun gegevens. En dat bijvoorbeeld één foto waar iemand als dronken tiener op staat, niet zijn of haar toekomst bepaalt.

Het gaat erom dat we niet continu gevolgd worden, dat onze medische gegevens veilig zijn, dat we iets kunnen doen tegen een automatisch genomen besluit over ons.

Het gaat over zeggenschap over onze eigen persoonsgegevens.

Risico's

Veel bedrijven verdienen hun geld vooral met persoonsgegevens. Daar is op zich niets mis mee. Maar ze vaak houden bedrijven zich niet aan de privacyregels als zij gegevens verzamelen, koppelen en gebruiken. Dit gebeurt op grote schaal en vaak in complexe en ondoorzichtige systemen. Bedrijven gebruiken de gegevens voor

Publiceren van persoonsgegevens

Als je hoofdgids bent voor een excursie, lever je informatie aan om het excursieschema te maken, en maak je een persbericht voor aanvang van de excursie. Belangrijk is om je ervan bewust te zijn dat je emailadres of telefoonnummer in de Bres, op de afdelingswebsite en in de folder vermeld kunnen staan als deze in de excursietekst is opgenomen. Als je een telefoonnummer en/ of emailadres in een persbericht zet, dan kunnen deze gegevens in een lokale krant terecht komen of op andere websites. Wees je er ook bewust van dat als je contactpersoon bent van een werkgroep je emailadres in de Bres en op de afdelingswebsite te vinden is. Het is mogelijk om een apart mailadres aan te maken, hiervoor kun je contact opnemen met Webmaster@ivnvechtplassen.org.

Tot slot

Alle leden zijn of worden (in het geval van een nieuw lid) actief geïnformeerd over de Privacy richtlijnen en bijbehorende documenten en geven al dan niet toestemming voor verwerking van hun persoonsgegevens. Wil je iets veranderen hierin, dan kun je dit altijd aangeven, bij voorkeur via ledenadministratie@ivnvechtplassen.org.

Voor de dagelijkse praktijk is het aan te bevelen het Privacy Statement en de Richtlijnen zorgvuldig door te lezen en toe te passen. De documenten kunnen desgewenst worden opgevraagd via secretariaat@ivnvechtplassen.org. Vragen, opmerkingen, tips en aanvullingen kun je mailen naar Webmaster@ivnvechtplassen.org.

profiling. Dit kan leiden tot discriminatie en uitsluiting van mensen. Bovendien krijgen bedrijven de gegevens vaak zonder dat mensen dat weten. Hierdoor kunnen zij hun privacyrechten niet gebruiken. Mensen krijgen minder regie en verliezen zo stukje bij beetje hun zeggenschap en autonomie.

Daarnaast kan slechte beveiliging van persoonsgegevens leiden tot identiteitsfraude. Mensen kunnen hier soms jarenlang last van hebben.

Privacybescherming

Mensen kunnen zelf veel doen om hun privacy te beschermen. Maar uiteindelijk kunnen ze het niet alleen. Vooral omdat zij vaak niet eens weten dat organisaties hun gegevens verwerken. Of omdat zij geen andere keus hebben dan hun gegevens af te staan. Daarom is er een toezichthouder die de bescherming van persoonsgegevens bevordert en bewaakt. Die bedrijven en overheden stimuleert om zich aan de privacyregels te houden. Die controleert of ze dat ook echt doen. En dit zo nodig afdwingt. Die toezichthouder is de Autoriteit Persoonsgegevens (AP).

Hanneke Boom

Acht jaar lang was Hanneke penningmeester van onze vereniging en al die tijd heeft ze met een vooruitziende blik de financiën afgehandeld. Zo heeft ze het innen van de contributie bij het landelijk kantoor van het IVN ondergebracht. Naast de financiën heeft ze het Meerjarenbeleidsplan op de kaart gezet en organiseerde ze samen met anderen tal van activiteiten, van de Nieuwjaarsborrel tot de J.P. Thijsdag. Op 21 maart jl. heeft ze tijdens de Algemene Ledenvergadering het penningmeesterschap overgedragen aan Terenia de Reus. Het was niet de eerste keer dat Hanneke na één of meer termijnen afscheid nam als bestuurslid. Ze groeide op in Kortenhoef, de naam doet me denken aan het voetpad door de weilanden, de Roerdomp die je er kon horen, Jeugdherberg 'De Karekiet'. En ook, hoewel het niets met de natuur te maken heeft, aan de Wielerronde van Kortenhoef die jaarlijks kort na de Tour de France gehouden werd. We hebben het over deze en andere onderwerpen,

maar als eerste de vraag hoe ze bij IVN Vecht & Plassengebied is terecht gekomen.

Hanneke: 'Toen ik in Diemen woonde ben ik min of meer passief lid geworden van het IVN. Nadat ik in Vleuten ben gaan wonen heb ik me laten overschrijven naar IVN Vecht & Plassengebied. In De Bres stond een uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering en omdat ik hier mensen wilde leren kennen, heb ik aangeboden om een klus te gaan doen in, de wetenschap dat m'n kennis van de natuur beperkt was. Het werd de werkgroep Groencursus, die ik een aantal jaren heb geholpen bij het twee keer per jaar organiseren van de cursus. Vervolgens ben ik algemeen bestuurslid van de vereniging geworden. Na een termijn ben ik ermee gestopt om voldoende tijd te hebben voor de Natuurgidsenopleiding die ik wilde volgen. Tijdens de gidsenopleiding heb ik gedurende de vier seizoenen de natuur langs de Ecologische oever van de Haarrijnseplas gevolgd. De Haarrijnseplas ligt ten noorden van Vleuten. Het deel ten oosten van de

Maarssenseweg is bestemd voor recreatie, het westelijke deel voor natuurontwikkeling. Vooral de oever bij de vogelkijkhut is interessant door de watervogels die je er treft. Het is jammer dat er langs de oever van de plas langs de A2, woningen gebouwd worden en dat er ook op deze plas die toch een rustplaats is voor watervogels, steeds vaker met bootjes gevaren wordt. Laatst heeft een jongen in de recreatieplas een kies gevonden afkomstig van een olifantensoort die hier ooit leefde. Het was een leuk project, ook omdat het je dwong er regelmatig te gaan kijken. Ik heb er onder andere met Bert van der Tol, Marijke Zoetelief en Hanni Meulemans een rondje door het gebied gelopen en er veel van opgestoken. Ik vond het zonde om het verslag in de vorm van een natuuragenda in de kast te laten liggen. Tijdens een Nieuwjaarsreceptie hebben de actieve leden er als blijk van waardering van het bestuur een exemplaar van gekregen'.

Hanneke: 'Ik ben opgegroeid in Kortenhoef, in die tijd een dorp

waar iedereen elkaar kende. Dat heeft leuke- en minder leuke kanten. Mijn vader was er ouderling van de kerk en als puber is dat soms benauwend. Maar de natuur was er prachtig en daarvan heb ik van mijn vader het een en ander meegekregen. Ieder jaar gingen we bramen plukken langs het Oppad tussen de Kortenhoefsedijk en 's-Graveland. We hadden een roeiboot die achter de kerk aan de Kortenhoefsedijk lag. Ik ging ik er vaak mee op uit of ik ging er heerlijk in liggen lezen. Mijn vader ligt bij dezelfde kerk begraven. Voor op mijn geboortekaartje staat een roeibootje met een baby'tje er in dat in de Kortenhoefsepolder ligt. Als ik er nu terug kom, valt me op dat er nu veelvuldig vliegtuigen overvliegen, terwijl het er in mijn jeugd zo heerlijk stil was. Bij jeugdherberg de Karekiet had ik toen ik een jaar of 15/16 was m'n eerste vakantiebaantje. De jeugdherberg bestond uit twee slaapzalen met stapelbedden, aan de achterkant een eetzaal met een groot terras ervoor. De herberg stond op palen boven het water, het was allemaal heel eenvoudig, maar het

lag er prachtig. Het was de tijd van gescheiden slaapzalen, corvee doen en aardappelen schillen. Wat me van de wielerronde van Kortenhoef bij staat is dat de renners bij de bewoners kwamen douchen, daarbij kon je zomaar Joop Zoetemelk tegen het lijf lopen. Zelf heb ik toen als serveerster in het dorps huis gestaan. Tijdens de ronde kwam iedereen er voor een drankje: het was dan een gekkenhuis'.

Hanneke: 'Na het voortgezet onderwijs heb ik eerst als bejaardenverzorgster gewerkt, omdat ik nog te jong was om in de verpleging aan de slag te gaan. Daarna ben ik de verpleging in gegaan en heb de opleiding HBO management gedaan en vervolgens Gezondheidswetenschappen gestudeerd. Later was ik als hoofdverpleegkundige verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van een afdeling. En acht jaar terug toen de afdeling zat te springen om een penningmeester heb ik me daarvoor opgegeven. Meteen ben ik de cursus voor het Davilex boekhoudprogramma gaan volgen dat door de afdeling gebruikt werd. En zo is het IVN de aanstichter geworden van de ommezwaai die ik in de loop van de tijd gemaakt heb, van een baan in de gezondheidszorg naar die van zelfstandige in de financiële sector. Voor elke vereniging is het op tijd innen van contributie een voortdurende bron van zorg, vandaar de overstap naar innen via het landelijk IVN.

Tegenover zorgen stonden ook leuke zaken, zo kreeg de vereniging een legaat. Dat hebben we omgezet in het Francisca de Winter fonds; daarmee investeren we jaarlijks een bedrag aan zaken waar we anders niet aan toekomen. Dat gaat van bat-detectors om er vleermuizen mee op te sporen tot een bedrag voor de inrichting van de Commelinhof. Hanneke: 'Het penningmeesterschap heb ik met plezier gedaan, maar na acht jaar vond ik het mooi geweest. Nu heb ik zin om de Natuurcursus nog eens opnieuw te doen om zo m'n kennis van de natuur op te frissen. De cursus verloopt in een prettig ritme, met op de dinsdagavonden een verscheidenheid aan lezingen, waarna je op de zaterdag daar opvolgend met de cursusgroep de natuur in gaat. Verder ga ik vaker wandelen en vogels kijken, dat ervaar ik als rustgevend en troostrijk, ook al wandel je met een groep. Al lopend praat je makkelijk met anderen. Zit je midden in het verhaal en trekken één of meer vogels de aandacht, dan is daarna de aandacht weer snel gericht op het onderwerp van gesprek. Troostrijk, omdat je het tijdens het wandelen op een luchtige manier over zware onderwerpen kunt hebben. Soms heb ik daar ook behoefte aan'.

Jaap Stavenuiter

p.s.

De ronde van Kortenhoef was een wedstrijd die in het verleden jaarlijks kort na de Tour de France binnen het dorp werd gehouden. Een evenement waarbij de cracks zich aan het publiek lieten zien. In die tijd kwamen daar honderden zo niet enkele duizenden mensen op af. Bij dit soort rondes die op meerdere plaatsen gehouden werden kwamen de renners in de vorm van startgeld, als het ware het geld ophalen voor de prestaties die ze tijdens de Tour geleverd hadden. Mindere goden mochten zich tijdens de ronde bij ontsnappingen laten zien. Maar bijna altijd was het de favoriet die als eerste over de eindstreep ging.

In 2003 heeft beeldend kunstenaar Marcel Blekendaal de polderwachter in het Hollandse landschap geïntroduceerd. Een boswachter zonder bos, maar met weilanden. De polderwachter maakt wandelingen in de polder, op klompen, met een polsstok. Als 'beeldend kunstenaar' werkt hij aan de verbeelding van de polder. Niet met objecten, niet met schilderijen, maar met mooie, spannende verhalen en af en toe een indrukwekkende gebeurtenis. Uw 'beeld van de polder' zal na de wandeling nooit meer hetzelfde zijn. De polderwachter is een wandelend kunstwerk en vertelt verhalen. Geïntroduceerd door zijn maker om het landschap niet verder te vullen met fysieke objecten. De polderwachter is even aanwezig, werkt aan een imaginair beeld en verdwijnt dan weer. Hij laat niets anders achter dan zijn voetstappen.

Inversie

Is het handig om een column te beginnen met een moeilijk woord? Die vraag komt te laat want het woord staat er al. Ja dus.

Inversie is de omkering van het landschap: wat vroeger het laagste deel was, vormt nu het uitzichtpunt. Onze oude veenrivieren liggen nu als hoge ruggen in het land. Dat lijkt raar want als je in het buitenland op zoek gaat naar een rivier dan neem je de weg die het water ook van nature volgt: naar beneden. En daar ergens onder in het dal vind je de rivier. Hier in Holland sta je pas aan de oever van een rivier als je pijn in de kuiten hebt van de beklimming van de dijk. Waarom hebben wij dat gedaan? Waren onze voorouders misschien dan toch de uitvinders van het aquaduct? Waarschijnlijk niet. Dit is allemaal het gevolg van het toegankelijk maken van het moeras wat vroeger aan weerszijden van de rivieren lag. Oftewel van het ontginnen van het veengebied. Veen is kletsnat, als je het droog maakt kan je er op. Maar veen volgt de waterstand. Dus hoe meer je er uit pompt, hoe lager het land komt te liggen. De oude veenrivieren, die vroeger net als hun buitenlandse soortgenoten ergens diep in het landschap lagen, hebben een stevige bedding gelegd van zand en klei. Die zijn dus niet mee gezakt met het naastgelegen land. Vandaar dat onze veenrivieren tegenwoordig ver boven het landschap uitsteken.

De laatste tijd wordt dat zakken van het landschap steeds serieuzer genomen. We kunnen nog een paar meter omlaag, maar

met een stijgende zeespiegel (ik geloof daar wel in) wordt dat een steeds riskantere onderneming. Vandaar dat wijze koppen op zoek zijn naar innovatieve oplossingen om ons land omhoog te krijgen. Of in ieder geval om ons niet verder te laten zakken. (Hoe noem je dat eigenlijk? re-inversie? versie? tegeninversie?) Hoe? Bijvoorbeeld door water in het land te pompen (omgekeerde drainage). Of door lisdodden of wilgenbossen aan te planten: gewassen die graag met hun voeten in het water staan. Daardoor zakt het land niet verder. Maar omhoog komt het nog niet.

Ik ben meer van de echt creatieve oplossingen: Kunnen we ons land niet opblazen? Inspuiten met siliconen? Of met CO2, is dat dan toch een goed idee? (Dit schreef ik eigenlijk alleen omdat het rijmt)... Kunnen we niet wat hoger gaan leven? Onze huizen worden toch al allemaal op heipalen gebouwd, wat als we die nou een stukje langer maken? Of uitschuifbaar? U vraagt zich af hoe dat dan moet met de riolering en de gasaansluiting, maar dat zijn ook dingen waar we maar eens vanaf moeten. Zelfvoorzienend op hoge poten. En als je niet op palen wilt wonen, dan maak je het hele huis toch drijvend? Ga je op en neer met de waterstand.

Kortom: de omkering van het landschap vraagt om een omkering in het denken. Zet een huis op z'n kop en je hebt een bootje! Als u nu denkt: die is gek, dat kan helemaal niet: In Friesland, net naast Hindeloopen, wordt er een gebouwd...

de polderwachter

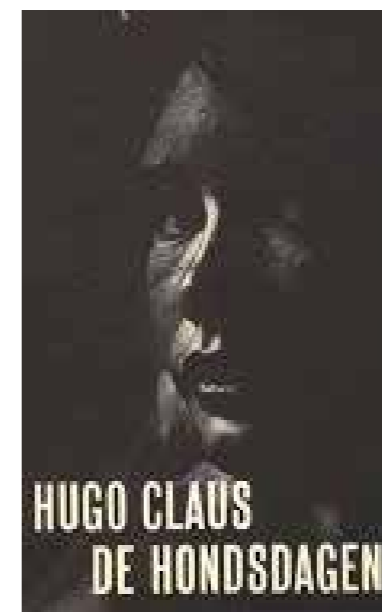
Wat voor weer vandaag?

Regenheiligen en de hondsdagen Op 20 juli met St. Margriet (Margaretha van Antiochië) begint een serie regenheiligen. De datum dat een heilige geëerd wordt is in feite de datum dat die persoon het tijdelijke voor het eeuwige heeft ingeruild.

Vaak worden deze dagen in de volks-werkunde vergezeld met weerspreuken. Deze weerspreuken op zich zijn een soort weersverwachtingen in een tijd dat van moderne weersverwachtingen nog geen sprake was en gaf de boerenstand wat inzicht op het weer dat komen zou. Immers een goede oogst staat of valt met het weer en een hongersnood door misoogst zat eertijds al snel in de lucht. Vaak hebben dergelijke weerspreuken dan ook een voorspellende waarde en zijn vaak ook geënt op ervaringen uit het verleden.

Sint Margriet staat garant voor een serie regenheiligen, waarmee een regenrijke periode of juist droogte wordt aangekondigd. Niet geheel toevallig valt deze periode samen met de zogenaamde Hondsdagen. De Hondsdagen zijn genoemd naar het zichtbaar worden van de hondsster Sirius in het sterrenbeeld Grote Hond in het ochtendgloren. Formeel valt dat op onze breedte rond het midden van augustus, maar in de volksmond beginnen de Hondsdagen tweede helft juli. De Hondsdagen duiden op door-

gaans de warmste periode van het jaar. Warme lucht kan nu eenmaal veel waterdamp bevatten dan is in ons gematigde zeeklimaat dan ook het geval. De regenrijke periode verwijst dan ook niet naar dagen met aanhoudende druilerige regen die weken aanhouden, maar naar vaak een warm vochtig type zomerweer afgewisseld met stevige buien. Dit kan tot gevolg hebben dat oogsten op het land verdrinken of bij uitblijven van die zomerse moesson juist verdrogen. Weerspreuken van beide verwijzen dan ook naar zowel droogte als regen. Een selectie van weerspreuken volgt hieronder.

St Margriet:
't Schone weer van St. Margriet, Doet Medardus' (8 juni) macht teniet, maar regent het ook op St. Margriet, 6 weken regen in 't verschieft.

St. Margriet houdt haar water niet.

Margaretha's regen, brengt geen zegen.

Geeft Margriet geen zonneschijn, het hooi zal licht bedorven zijn.

Geeft Margriet geen zonneschijn, dan zal het een natte zomer zijn.

Als de eerste peer komt met St. Margriet, dan men overal de oogst beginnen ziet.

Is het droog op Pisgriet, dan regent het 30 (of 40) dagen niet.

Regent het op St. Magriet niet, dan regent het in zes weken niet.

Met St. Margriet droog, 6 weken zon in 't oog.

Hondsdagen:
Komen de hondsdagen met veel regen, dan gaan we slechte tijden tegen.

De hondsdagen helder en klaar, betekenen een heel goed jaar.

Hondsdagen regen, magere zegen.

Zijn de hondsdagen helder en klaar, verwacht dan maar een gunstig jaar.

Tijdens de Hondsdagen maken donder en bliksemvuur, de melk zuur.

Ton Lindemann

Natuurgidsenopleiding 2020 - 2021

"Van harte welkom bij de diploma-uitreiking van de Natuurgidsenopleiding 2016/2017. Een welkom aan de cursisten, aan familie en bekenden, aan de mensen van het IVN en de leden van het opleidingsteam".

Dit welkomstwoord aan de cursisten in juni 2017 zou je kunnen beschouwen als de aftrap voor de nieuwe gidsenopleiding in 2020. Nu, in 2019 zijn we druk bezig met het samenstellen van het rooster; een viertal natuurgidsen buigen zich over deze weerbarstige materie. Extra boeiend wordt deze cursus ook door de samenwerking met IVN-afdeling Nieuwegein. Hierdoor wordt een nog breder pakket aan onderwerpen en excursies mogelijk en dat pakket was al bijzonder boeiend: zie de opsomming hieronder die Jaap Stavenuiter tijdens de diploma-uitreiking gaf.

"De eerste cursusavond was op dinsdag 26 januari 2016, daarna volgden nog 30 cursusavonden op

dinsdagavond, die gevolgd werden door een excursie op de zaterdag erna. We zijn aan de slag geweest met leerstijlen, presentatietechnieken, PR en de organisatie van het IVN. Ook aan bod kwamen: het ontstaan van het landschap, bomen, wilde planten, paddenstoelen, wilde dieren waaronder insecten, vogels en vissen. We zijn op excursie geweest in natuurgebieden, bij buitenplaatsen en parken, zoals de Westbroekse Zodden, het polderreservaat Kockengen, Nijenrode, Gunterstein, Slot Zuiljen, De Haar en parken in Utrecht. Er was een kennismakingsweekend in Neede in de Achterhoek, waar de cursisten stonden te trappelen om de natuur in te gaan. En er was een weekend op Texel in mei, als eindopdracht georganiseerd door een aantal cursisten, waar we een aantal bijzondere gebieden hebben bezocht".

Hoe nu verder? Ten eerste de officiële aanmelding bij het IVN Cursus-

huis en daarna al die zaken regelen die noodzakelijk zijn om deze opleiding te starten en succesvol af te sluiten met nieuwe natuurgidsen die straks met plezier terug kunnen kijken op een prachtige en boeiende opleiding.

Hierboven genoemde 'zaken' zijn het regelen van de logistiek van de studieavonden en excursies, het organiseren van het kennismakingsweekend, de deelnemersadministratie, de digitale leeromgeving opstarten en onderhouden en daarnaast niet onbelangrijk: de werving en publiciteit, de sponsoring en budgettering. Kortom genoeg werk aan de winkel.

De werving start in oktober en wordt gevolgd door twee informatieavonden: één in Nieuwegein en één in het Vecht en Plassengebied.

Aanmelden kan nu al bij Truus Lefeber, secretaris van IVN Vecht en Plassengebied, haar emailadres is : truus.ivnvp@gmail.com

Classificatie

Dagkoekoeksbloem

Klasse: Spermatopsida

Orde: Caryophyllales

Familie: Caryophyllaceae (Anjerfamilie)

Geslacht: Silene

Soort: Silene dioica

Classificatie

Avondkoekoeksbloem

Klasse: Spermatopsida

Orde: Caryophyllales

Familie: Caryophyllaceae (Anjerfamilie)

Geslacht: Silene

Wilde planten die je eigenlijk gezien moet hebben

De Dag- en Avond koekoeksbloem Dit is het verhaal van een natuurliefhebber met belangstelling voor wilde planten die zich verdiept in paddenstoelen en bij toeval toch weer bij wilde planten uitkomt, in dit geval bij de Dag- en Avond koekoeksbloemen.

Binnen de Werkgroep paddenstoelen zijn er uiteraard grote verschillen in kennis en vaardigheden bij het op naam brengen van paddenstoelen. Zelf ben ik al blij dat ik de belangrijkste soorten herken of ze met behulp van een veldgids weet te determineren, waarbij ik de kleine bruinkleurige paddenstoelen afdoe als kbp-'tjes. Anderen willen juist met microscopisch onderzoek van de sporen vaststellen om welke paddenstoel het gaat.

Tijdens ons jaarlijks overleg In december jl. hebben we onder aanvoering van Hanni Meulemans de volgende zaken afgesproken: dat bij elk terrein dat we tijdens het paddenstoelenseizoen op vrijdagmorgen bezoeken één van ons optreedt als hoofdgids en dat hij of zij vooraf bekijkt waar interessante exemplaren te zien zijn. Dat in maart een groep start met microscopisch onderzoek. En dat een aantal deelnemers zich op een bepaalde groep paddenstoelen gaat richten om onze kennis van paddenstoelen te vergroten.

Aan mij de eer om me in Stuiwzwammen te verdiepen. Stuiwzwammen vallen onder de vormgroep Buikzwammen en dan begint het. In de 'Grote paddenstoelengids voor onderweg' die ieder van ons gebruikt, wordt bij de buikzwammen een onderscheid gemaakt tussen rijp stuwende en niet stuwende soorten. Tot de rijp stuwende soorten behoren bol- of zakvormige buikzwammen waartoe Stuiwzwammen,

Bovisten, Stuifballen en Aardappelbovisten en stervormige buikzwammen (Aardsteren) behoren. Tot de niet stuwende buikzwammen horen zwammen die zich ontwikkelen vanuit een Heksen-ei (Stinkzwammen) en een soort in de vorm van vogelnest-zwammetjes met 'eitjes' die sporen bevatten. Leuk om te zien, maar ze vallen eigenlijk buiten de opdracht. Zwammen die tot de buikzwammen gerekend worden behoren slechts tot een groep die op een bijzondere manier hun sporen verspreiden. De soorten zijn niet zo aan elkaar verwant dat ze tot een zelfde familie behoren. Bij een speurtocht in een Veldgids stuit ik op Helmknopbrandzwammen. De schimmel van deze groep vormt geen eigen vruchtlichaam (paddenstoel), maar infecteert de meeldraden van bloemen, waarbij de helmknoppen (het bovenste deel van de meeldraden) omgevormd worden tot een purperbruin poeder dat sporen van de schimmel bevat. De informatie brengt me terug bij de wilde planten. In de Ecologische flora wordt de brandzwam 'Ustilago violaceae' genoemd die in het bijzonder voorkomt op Dag- en de Avondkoekoeksbloem, tweehuizige planten van de Anjerfamilie. Bij manlijke planten infecteert de schimmel de helmknoppen op een manier zoals die hiervoor is beschreven. Wanneer vrouwelijke planten worden aangetast, dan worden de meeldraden van de bloem die slechts als een onderontwikkeld orgaan aanwezig zijn tot uitgroeien 'gedwongen'. De Dag koekoeksbloem is een forse overblijvende plant met roze bloemen die vanaf eind april - als de Koekoek in het land is - tot diep in de herfst bloeit. De wortelstok van de plant splitst zich en daarom groeien Dagkoekoeksbloemen in groepen bijeen. De Avondkoekoeksbloem lijkt op de Dagkoekoeksbloem maar heeft langere witte bloemen die pas in de middag open gaan. Daarbij is wit de kleur die nachtvlinders die voor de bestuiving zorgen beter zien.

Jaap Stavenuiter

In de kijker

'Darwin in de stad' (een impressie) In mei 2018 verscheen het boek 'Darwin in de stad', met als ondertitel: 'evolutie in de urban jungle'. In de toekomst leeft driekwart van de mensheid in een stedelijke omgeving. Veel van de ruimte is in dat geval nodig voor landbouw. Het gevolg is dat de natuur naar de stad gaat. De evolutie blijkt zich bij de stadsnatuur met een snelheid te voltrekken waar Darwin niet van had durven dromen.

In zijn boek geeft Menno Schilthuizen, evolutiebioloog en onderzoeker, daar op beeldende wijze vele voorbeelden van, zoals met de brief die Albert Farn op 18 november 1878 aan Darwin (1809-1882) schreef.

Geachte Heer,

Het vermoeden dat ik u hieronder iets kan mededelen dat voor u van interesse zou kunnen zijn, is mijn excuus dat ik u stoor met een brief.

Van alle Britse Lepidoptera is er geen soort die zozeer varieert naargelang de locatie als de heideogspanner. Op het veen van New Forest zijn ze bijna zwart; grijs op de kalksteen; bijna wit op de krijtrotsen bij

Lewes; en bruin op kleigrond en op de rode aarde van Herefordshire.

Duiden deze variaties op een 'overleven van de sterkste'? Ik denk van wel. Daarom was ik enigszins verrast dat ik op een kalksteenhelling enkele exemplaren ving die net zo donker waren als die je vindt in New Forest; en ik heb lopen peinen op een verklaring. Zou het volgende het geval kunnen zijn?

Het is een opvallend gegeven in samenhang met deze donkergekleurde exemplaren, dat gedurende de afgelopen kwart eeuw deze kalkhelling, waarop vlinders leven, onder de zwarte rook heeft gelegen van enkele kalkbranderijen aan de voet van de helling: de vegetatie, ofschoon weelderig, wordt erdoor beroet. Tevens heb ik mij laten vertellen, dat de zeer licht gekleurde exemplaren in Lewes tegenwoordig veel minder algemeen zijn dan voorheen, en dat de kalkbranderijen daar al meerdere jaren in gebruik zijn. Zo zijn de feiten die ik u belief over te brengen.

Albert Farn kreeg van Darwin geen reactie op zijn brief, hoewel het een duidelijk voorbeeld is hoe het proces van natuurlijke selectie verloopt. Mogelijk was dat omdat Darwin zelf lang geloofde dat evolutie een kwestie van lange adem was. In zijn boek over het ontstaan van soorten schrijft Darwin daar over: 'Van deze trage veranderingen zien wij niets, tot de wijzers van de klok lange tijdperken hebben doen verstrijken'.

Menno Schilthuizen komt vervolgens met een voorbeeld uit Manchester. Door de opkomst van de textielindustrie nam de bevolking daar tussen 1770 en 1850 toe van 24.000 naar 350.000 inwoners. Door het gebruik van steenkool kwam er een immense hoeveelheid zwavel en roet uit de schoolstenen. Dat veroorzaakte smog, een hemel die verduisterd werd en roetdeeltjes die in de stad en de wijde omgeving neersloegen. En dan maakt zich in een spermacel van een rups van de peper-en-zoutvlinder een 'springend gen' los uit een chromosoom om zich elders in te voegen. De gemuteerde spermacel zet onder de peper-en-zout-

vlinders een revolutie in gang waardoor de vleugels van de vlinder niet langer de peper-en-zoutkleur vertonen maar éénkleurig antraciet zijn. Op een ondergrond met roet overleven er omdat ze voor vogels minder opvallen meer vlinders met antraciet kleurige vlinders dan die met een lichte kleur en worden zo algemeen. In 1848 werd één van de vlinders met antraciet kleurige vleugels opgepikt door een verzamelaar.

Foto: Dieter Florian (Creative Commons)

Nog zo'n voorbeeld: Iedereen kent de beelden van Orka's die zich langs stranden op nietsvermoedende zeehonden storten. En nu blijken er in Frankrijk in de rivier de Tarn bij Albi, ook zoiets als zoetwater Orka's te bestaan. Iedere dag dat duiven zich op een zandplaat in de rivier verzamelen om er te baden en zich te poetsen, vallen ze ten prooi aan Meervallen. Meervallen zijn de grootste zoetwatervis van Europa. Ze zijn hier in 1983 uitgezet door sportvissers en nu doen Meervallen wat ze nooit eerder hebben gedaan: Ze werpen zich op de kant en grijpen de badderende duiven. Het is nu aan de duiven om in een aantal generaties te evolueren tot duiven met afgeronde vleugels, zodat ze sneller kunnen reageren of er te verdwijnen.

'Darwin in de stad' is een boek vol met voorbeelden die aangeven hoe evolutie van invloed is op dieren die naar de stad trekken. Veranderingen worden soms veroorzaakt door toeval, maar vaker door kleine onderlinge verschillen door kopieerfoutjes bij de voortplanting. En soms is het slechts een kwestie van zich leren aanpassen. 'Darwin in de stad' is in elk geval een boek vol verrassingen.

De redactie.

Natuur in de stad

Natuur in de stad is vaak te vinden op plekken waar niks nuttigs gepland wordt. Bijvoorbeeld omdat er al iets is dat moet blijven, zoals historische monumenten. De forten rond de stad zijn daarom interessante plekken voor stadsnatuur. Een perfecte omgeving voor natuurexcursies dus.

De werkgroep stadsnatuur Utrecht bezoekt dit jaar vijf historische plekken in Utrecht, met ook een bijzondere natuurwaarde. Met als thema: stadsnatuur in historische context. De forten van de Hollandse Waterlinie zijn daarvoor goede plekken, want hoe hebben die monumenten en plekken invloed op wat er groeit en bloeit? Toen de forten nog in functie waren, hadden ze een rij wilgen en meidoorns als natuurlijke verdediging. Dat gaf een natuurlijk aanzicht zodat de vijand er geen fort verwachtte. Beide waren weinig robuust, dus als er geschoten moest worden dan was de begroeiing zo weg. En de doornen van meidoorns hielden binnendringers tegen.

Lente rondom Fort de Klop

Zo'n singel heeft ook rond Fort aan de Klop gestaan. Het fort was een onderdeel van de Waterlinie en heeft verschillende functies gehad. Maar de plek heeft een veel oudere geschiedenis. Het staat langs de Vecht, waarover veel goederen werden vervoerd. De herberg 'de Clophaemer' stond daar. Al in 1629 werd vlakbij een verdedigingswerk aangelegd om de handelsroutes te beschermen.

De Utrechtse bisschoppen hebben in de elfde eeuw het moerassige gebied daarachter ingepolderd. Daarvoor werden afwateringkanalen dwars op de Vecht gegraven, zoals de Westbroeksevaart, die als Klopvaart nog steeds in het landschap te zien is.

Zo ontstonden de drie polders, Roosendaal, Zeshoeven en Twaalfhoeven. In latere tijden werden langs dit gedeelte van de Vecht landhuizen gebouwd door rijke Utrechtse kooplieden. Die zijn allemaal verdwenen. Alleen het toegangshek van Roosendaal staat er nog. Op het hek dat als enige is overgebleven, wordt het gespeld als Rozendaal.

Rond 1850 kreeg het fort zijn huidige vorm als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, om het inundatiekanaal - de Klopvaart - en de sluis te beschermen. Later

verloor het fort deze functie en werd het gebruikt als opslag- en bevoorradingspost. Inmiddels heeft het een toeristische en recreatieve bestemming. De drie polders zijn volgebouwd en heet nu Overvecht.

Park

Rondom Fort aan de Klop is vanaf de jaren tachtig een wijkpark op ecologische grondslag aangelegd met een boomgaard, oerbos, berkenweide en moeraseiland. Vooral het stukje oerbos is interessant. Dat gebiedje wordt aan z'n lot overgelaten en toont daarom het landschap zoals het er oorspronkelijk uit heeft gezien. Er ontwikkelt zich langzaam maar zeker een karakteristieke vegetatie met kleibosplanten zoals geel nagelkruid, mannetjesvaren, ijle zegge en gewone vogelmelk. In de dichte struiklaag broeden zangvogels zoals winterkoning, heggenmus, tijtjaf en roodborst in hoge dichtheid. Bijzondere diersoorten die hier voorkomen zijn de ijsvogel, de bosuil en de ringslang. Onder andere de water-vleermuis gebruikt het fort om te overwinteren en de omgeving om te paren en voedsel te zoeken.

Lente

De excursie bij Fort aan de Klop was op 30 maart, één van de fantastische lentedagen die we hebben gehad afgelopen voorjaar. Door de hoge temperaturen knalde de lente eruit. De essen langs de gracht/singel rond het fort stonden net in bloei. Met een loepje waren de bloemen goed te zien. De bloemen werden niet bestoven door insecten, maar door de wind. Dat is ook de reden dat de bloemen verschijnen vóór het blad. Dan kan de wind er nog goed doorheen. Het stuifmeel van de es was mooi te zien door even tegen de bloemen te blazen of zachtjes aan een takje te schudden: een gele wolk van stuifmeel was het resultaat.

Verder bloeide de sleedoorn, de meidoorn nog net niet. Daslook stond in bloei en de gele dovenetel bijna. Het geel van de bloemen schemerde erdoorheen.

Langs de dijk met een rij populieren valt op hoe jong de bomen zijn. De oudere zijn omgezaagd, zoals op veel plekken gebeurt met oude populieren. De gemeente Utrecht neemt geen risico met zwakke bomen die om kunnen waaien. Op de stoppels van de bomen groeien bultzwammetjes. Een andere interessante paddenstoel is verderop te zien: aan het eind van de dijk staan een paar oude wilgen, 1 daarvan is aangetast door de waslakzwam. Gooi er een beetje water over heen en de zwam verkleurt dieprood en gaat inderdaad mooi glanzen.

In de berm stonden verschillende voorjaarsplanten in bloei, zoals brandnetel, dovenetel (de witte was nog niet in bloei), speenkruid (alle eetbaar; speenkruid heet in het Duits 'scheurbuikkruid' vanwege de vitamine C en fluitekruid. Veel voorjaarsplanten hebben veel vitamine C. In vroegere tijden werden deze planten 'geooogst' om de voedselvoorraden aan te vullen die aan het eind van de winter geslonken waren. Aan de slootkant stonden de helofyten: al goed herkenbaar de gele lis en de lisdodde.

[Helofyten zijn (moeras)planten die boven water groeien maar met hun wortels in zeer natte grond groeien. Ze kunnen zelfs wortelen in de waterbodem waar geen zuurstof is omdat ze zelf zuurstof naar hun wortels transporteren. Daarom worden helofyten vaak toegepast bij het zuiveren van water, en dan met name het omzetten van voedingsstoffen. De zuurstof die zij transporteren naar hun wortels voorziet namelijk ook bacteriën en andere micro-organismen van zuurstof. Zo kunnen zij in de bodem en in water allerlei afbraakprocessen op gang houden. Het voordeel voor de plant is dat de vrijgekomen stoffen direct als voeding beschikbaar is waardoor veel helofyten dan ook flink kunnen groeien.]

Op deze foto zijn ook de stengels van de onvruchtbare stengels van vorig jaar te zien.

De appelboomgaard stamt uit de jaren '50 en wordt gesnoeid door vrijwilligers van Landschap Erfgoed Utrecht (<https://www.landschaperfgoedutrecht.nl/>). De appels zijn voor wie wil, dus kom in de het najaar een appeltje plukken! Het was nog te vroeg voor de appelbloesem, dus we keken vooral naar de mossen die op de stammen groeien. Met een loepje was goed te zien dat er verschillende soorten op zitten.

Programma stadsnatuur 2019

Zaterdag 7 september, 14:00-16:00

Nazomer in het Beatrixpark (Lunet IV)

Rondom de forten Lunet IV en III moest het landschap open blijven, als schootsveld. Bij de aanleg van het Beatrixpark eind jaren 70 is het open karakter zoveel mogelijk in stand gebleven en het park is ingericht met bomen die van nature in de omgeving voorkomen. We kijken, samen met de Natuurgroep Lunetten en de schrijvers van het boekje 'Zwerven door Lunetten', naar bijzondere plekken en planten in het Beatrixpark.

Zondag 12 oktober, 10:00-12:30

Vroege Herfst in de Zilveren Schaats (gedekte weg)

Aan de rand van de stad Utrecht ligt het natuurgebied de Zilveren Schaats. Het is een oase van rust te midden van de stedelijke hectiek. Op dit voormalige militaire en nog altijd voor publiek afgesloten terrein heeft de natuur zich in alle rust kunnen ontwikkelen.

Zondag 23 november, 10:00-12:30
Late herfst in de Romeinse tijd (Castellum Hoge Woerd)

Afhankelijk van het weer gaan we de natuur in de omgeving van het Castellum ontdekken: resten van een oude boomgaard zijn er nog. Als het te koud is, is in het gebouw zelf veel te zien en te beleven van wat er gevonden is uit de Romeinse tijd. In de aangrenzende Steede Hoge Woerd vinden we de natuur in de stadsboerderij.

Paardenstaarten, levende fossielen

De paardenstaartfamilie is een familie van sporenplanten die slechts een geslacht kent: paardenstaart (equisetum). Een bekende vertegenwoordiger van deze familie is Heermoes, wordt ook wel roobol (ruw onkruid), kattenstaart of unjer (duivel) genoemd. Zijn algemene bekendheid heeft Heermoes te danken aan zijn reputatie als zeer hardnekkig onkruid. De soort komt op grote schaal voor in de koude en gematigde streken van het noordelijk halfrond. De plant maakt veel wortelstokken die meters diep de grond in groeien en horizontale uitlopers vormen. Als we de plant uit de tuin willen verwijderen breken de wortelstokken af waarna ze weer opnieuw zullen uitgroeien. Handmatig of mechanisch verwijderen is vrijwel onbegonnen werk. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen heeft, misschien maar gelukkig weinig effect. Een aanwijzing voor deze ongevoeligheid vormt al het massaal voorkomen op zwaar vervuilde terreinen. Zelf op storthopen van slakken en as kan de plant zich vestigen en zelfs is de plant in staat zware metalen op te slaan. Heermoes is niet alleen verwenst als duivels onkruid maar heeft ook geneeskrachtige eigenschappen. Als Heermoes in grotere hoeveelheden door dieren wordt opgenomen heeft het een toxische werking. Vooral paarden zijn gevoelig. Andere vertegenwoordigers van de paardenstaartfamilie zijn Lidrus, Schaafstro, Holpijp, Bonte paardenstaart en Reuzenpaardenstaart. Al deze planten hebben een 'voorwereldlijk' uiterlijk. Net als wolfsklauwgewassen hadden paardenstaarten hun grootste uitbreiding in de geologische periode die we Carboon noemen. In deze periode, ongeveer 300 miljoen

Zij dragen takken van omhoogstaande onvertakte zijtakken. De grootste breedte van de plant ligt dicht onder de top.

jaar geleden lag het huidige Europa dicht bij de Evenaar en lager ten opzichte van de zeespiegel. Er heerste een tropisch klimaat. Er ontstonden uitgebreide moerasbossen waarin de vegetatie werd gedomineerd door wolfsklauwgrassen zoals Schubobomen (Lepidodendron) en Zegelbomen (Sigillaria). Deze konden een hoogte van wel 40 meter bereiken. Ook de paardenstaarten waren in deze moerasbossen ruim vertegenwoordigd. Een imposante vertegenwoordiger was de Paardestaartboom (Calamites) die ruim 20 meter hoog kon worden. Naast paardenstaarten en wolfsklauwen kwamen er in het moerasbos van het Carboon ook veel varens voor. Vergeleken bij de reusachtige paardenstaarten in het Carboon zijn onze paardenstaarten dwergen. Onder onze paardenstaarten komt er nog een reus onder de dwergen voor, de reuzenpaardenstaart. Het is een zeldzame inheemse plant die alleen bekend was uit kalkrijke bronsystemen in het zuiden en oosten van het land. De laatste decennia verschenen er nieuwe vestigingen verspreid door het land, meestal op vochtige, kale en kalkrijke (kwel) bodems.

Recente vestigingen zijn vooral te vinden in Flevoland, Zeeland en het rivierengebied, maar ook daar is het een zeldzame plant. In 2018 werden we verrast door de ontdekking van een nieuwe vestiging in het gebied "Vecht- en plassen". Dit jaar zijn de planten weer prachtig terug gekomen waarvan de foto's een beeld geven.

Klaas Koornwinder

De reuzenpaardenstaart verschijnt in het voorjaar met bladgroenloze stengels met sporenaren. Deze verdwijnen in de loop van de lente en in dezelfde periode verschijnen de onvruchtbare stengels.

Vecht en plassen *actief*

Natuurcursus 2019

De zaterdag voor Pasen bracht de natuurcursus ons naar het Tienhovense kanaal. Onder leiding van Hannie Mik startten we om 10 uur 's ochtends met onze wandeling. Onder een stralende zon ging de rondwandeling langs prachtige lentebloeiërs en werden we vergezeld door de fitis, de tijftjaf, een graspieper, boerenzwaluwen en liet zelfs de purperreiger zich heel even zien. De eerste koekoek liet zich kort horen. Na ruim 2 uur waren we gebruid door de zon terug bij het beginpunt, ruim 50 planten en bloemen, minstens 6 vlinders en 14 vogels rijker.

Paddenstoelen werkgroep

Terwijl het voorjaar overal merkbaar is heeft de paddenstoelenwerkgroep zich teruggetrokken in het MEC Maarssen. Microscopen op tafel en turen naar oa de spora van de verschillende soorten schimmels. Een echte doe ochtend met mooie beelden.

Vogelwerkgroep

14 april vogelexcursie Waverveen Een frisse voorjaarsmorgen, de rietvogels hadden dan ook even tijd nodig om op gang te komen. Maar toen het gezang eenmaal losbarstte, was het feest! Een leuke excursie, meer dan 47 waarnemingen, met als hoogtepunt blauwborst, kempiaan, zomer- en wintertaling, en kneutjes. En met erg betrokken en gezellige deelnemers.

19 mei vogelexcursie de Groene Jonker Dit natuurgebied blijft een pareltje voor liefhebbers van weide- en moerasvogels. Samen met de enthousiaste deelnemers zijn 42 vogelsoorten gespot, waaronder koekoek, zwarte stern, oeverloper, witgatje, kleine plevier en natuurlijk de blauwborst. Met als kers op de taart: de geoorde fuut. Een heerlijke vogelochtend.

Het schone waterexperiment Bewoners meten de waterkwaliteit

"We genieten allemaal van ons water in de stad. Vooral in de zomer zitten we er graag. Maar weet jij wat de kwaliteit van het water is? Van vijvers, sloten en kanalen? Kun je iets zien in het water? Leven er eigenlijk wel genoeg planten en dieren in? De gemeente Utrecht wil dit samen met jou onderzoeken. Meet je mee?"

Met die oproep werden 50 enthousiaste inwoners gezocht die tussen april en september 2019 een of meer wateren (vijvers, sloten, vaarten en kanalen) onder hun hoede nemen. Ruim 100 vrijwilligers, onder wie ik, reageerden op de oproep van de gemeenten Utrecht, Houten en Zeist. Je hoeft er geen expert voor te zijn en het vraagt slechts een uurtje tijd per maand. Wanneer het jou uitkomt,

in een vaste week in de maand, kijk je en noteer je hoe het water eruit ziet. Of er kroos op het water ligt, welke water- en oeverplanten er in bloei staan, of er zwerfvuil ligt, of hondepoe, en hoeveel eenden er in de directe omgeving voorkomen tijdens je meting, dat zegt allemaal iets over de kwaliteit van het water.

Tijdens een introductiebijeenkomst voor de vrijwilligers werd uitgelegd dat eens in de drie jaar professionele onderzoekers, op een aantal vaste locaties, al momentopnames maken van de waterkwaliteit. Maar de gemeenten en het waterschap (Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden dat het onderzoek mede mogelijk maakt) willen graag tussentijdse informatie om een beter beeld te krijgen. Vandaar de oproep aan bewoners. De gemeente Houten begon in 2018 met een burgermeetnet om de waterkwaliteit te meten, onder het motto 'Samen meet je meer, samen weet je meer'. Dat werkte goed. Ervaringen in Houten werden gebruikt om, waar nodig, de methode wat aan te passen. De vrijwilligers konden een van de vaste meetlocaties adopteren, en/of een locatie naar keuze waar nog niet gemeten werd.

We kregen instructiefilmpjes te zien die ook nog bekeken kunnen worden op de website waar we de resultaten invoeren. We kregen een 'meethark' – een witte hark met decimeteraanduidingen op de steel als alternatief voor de secchischijf en om de diepte van het water en de sliblaag te meten – en een blauw hesje met logo. Met instructies op papier, een vegetatieherkenningskaart, een bedekkingsscorekaart en een basisformulier om de resultaten te noteren konden we aan de slag. Sommigen doen dat alleen en anderen gaan er met z'n tweeën op uit. Naast de waarden op het basisformulier kunnen we in een opmerkingenveld nog van alles bijschrijven. Bijvoorbeeld hoe het ging, maar ook wat de watertemperatuur was, of we ook nog onderzoek naar waterdiertjes hebben gedaan of dat het zwerfvuil niet waar te nemen was door de hoge vegetatie in de vijf meter naast het water.

De eerste resultaten zijn bekend. In de eerste meetmaand is de waterkwaliteit op 93 locaties doorgegeven via de website. Het gemiddelde rapportcijfer scoort met een 6,3 een kleine voldoende. Er is erg veel zwerfvuil gezien (meer dan 1000 stuks!). Doordat de watertemperatuur nog laag is, is er weinig kroos. Ook is er op veel locaties nog geen of weinig waterplanten. Wel zijn er (broedende) vogels gespot.

Van gierzwaluw tot straatmadelief

Dit is de titel van een stadsexcursie op 12 mei 2019 op de fiets.

Stedelijk gebied is in de eerste plaats geschikt als leefomgeving voor mensen. Maar, ook al is de stad redelijk volgebouwd, toch zien ook veel planten en dieren mogelijkheden om er te leven. Soms gebeurt dat spontaan, andere keren wordt de natuur een handje geholpen. Tijdens de excursie werd op diverse plekken stilgestaan waar met of zonder hulp van de mens een beetje meer natuur is gekomen in de stad.

De gierzwaluw bleek al in de Middeleeuwen een graag geziene gast: in het voormalige klooster (nu Lutherse kerk) op het Abraham Dolehof zijn een tiental ronde gaten hoog in de gevel onder de dakrand te zien: nestgelegenheid voor de gierzwaluw! Maar het liep toen anders af: achter in de nestgangen zat een luikje: vlak voor het uitvliegen van de jonge gierzwaluwen werden ze "geoogst" en opgegeten.

Inmiddels gebeurt dat opeten niet meer; de gierzwaluw nestelt er wel! Bij de nestkasten voor de gierzwaluw in de nieuwbouw op het Veemarkterrein zijn geen luikjes geplaatst. Het is een mooi voorbeeld van hoe de mens deze vogel een handje kan helpen. De gierzwaluw vond vroeger nestgelegenheid genoeg onder dakpannen zoals die begin vorige eeuw werden gebruikt. Die dakpannen raakten nogal eens los...Nu er veel beter geïsoleerd wordt is er voor de gierzwaluw geen plek meer.

We stonden ook even stil bij de stadsbuitengracht bij de Wittenvrouwenbrug: bij de laatste renovatie van de oeverwanden is de natuur er bekaaid van afgekomen: watervogels hebben moeite met uit het water te komen en waterplanten aan de rand zijn er niet. De initiatiefgroep vergroening singel heeft eilandjes geplaatst (floatland) met waterplanten en nestgelegenheid erop. Daarnaast zijn er matjes, trapjes en planken aangelegd opdat ook jonge eendjes aan wal kunnen.

In de Bickershof was te zien hoe bewoners van een voormalig fabrieksterrein een grandioze binnentuin/speelplaats/volkstuin hebben weten te maken (en te onderhouden). De vlindertuin bij het Crouwelge-

bouw zag er mooi uit, maar voor vlinders was het nog te koud.

De monumentale kweeper bij het Veeartsenijpad stond er prachtig bij (in het najaar maakt de kok van Goesting daar een heerlijk nagerecht van).

Vervolgens verlieten we even de bebouwing en fietsten we via natuurpark Bloeyendaal en de Voorveldse polder weer terug de bebouwing in over het voormalige Veemarkterrein. In Bloeyendaal liet de slechtvalk zich niet zien (nestkast in provinciehuis). In de Voorveldse polder zagen we nog een klein restant van het voormalige polderlandschap. Een bijenhotel en een slangenbroeihoop voor de ringslag konden we daar bewonderen.

We eindigden bij de Pioniers: een moestuinpark, ooit voor armere gezinnen. Nu heeft het park een maatschappelijke, recreatieve en ecologische functie.

Al met al was het een fietstocht langs bloemrijke bermen (Alexander Numankade!), lommerrijke bomen (Zocherpark) en verrassende paadjes en doorgangen. We konden niet overal stil blijven staan... Utrecht bleek veel groener dan menigeen dacht. Diverse plekken waar we wel even stil bij stonden "vroegen" om een vervolfbezoek.

Een fietsexcursie is een leuke manier om een stad of een gebied te verkennen. Voordeel is dat je op meerdere plekken komt; nadeel is dat je onderweg niets kunt vertellen, terwijl er ook onderweg juist veel te zien is.

Fietsen door de binnenstad van Utrecht is op een zondagochtend heel goed te doen. Dat er uitgerekend op 12 mei een marathon was, was gelukkig niet al te hinderlijk. De binnenstad was vanaf half elf afgesloten! Doordat we echter met onze gele IVN-hesjes duidelijk als groep herkenbaar waren konden we bijna overal doorheen rijden. Heel handig!

We waren maar met weinig deelnemers. Misschien is een excursie 's morgens op moederdag toch geen goed idee (alle moeders krijgen dan ontbijt op bed...?). Maar voor degene die er wel waren was het een geslaagde ochtend. Zo ook voor de drie gidzen: Willie, Richard en Titia

En de koffie bij de Pioniers was heerlijk !!

Het belang van drachtbomen voor de bijen

Insecten, die voor het voeden van hun nageslacht afhankelijk zijn van stuifmeel als eiwitbron, zijn voor hun voortbestaan afhankelijk van de aanwezigheid van planten die dit stuifmeel produceren. Deze planten produceren weer stuifmeel om zaden te kunnen vormen die het voortbestaan van de plant zelf moet garanderen. Er is dus een wederzijds belang.

De grootste producenten van stuifmeel in onze omgeving zijn grassen. De verspreiding van dit stuifmeel wordt verzorgd door de wind (de meeste grassen vallen onder de windbestuivers). Er zijn ook planten die voor hun bestuiving afhankelijk zijn van insecten, vogels of dieren (de laatste twee komen niet in Nederland voor).

Om te zorgen dat bestuivers in contact komen met het stuifmeel worden die gelokt met geuren, kleuren en zoetheid (nectar). De geur dient voor het vinden van de planten en de kleur voor het vinden van de nectarbronnen. Als een bestuiver in contact komt met de nectarbron dan zorgt de plant ervoor dat hij ook in contact gekomen is met de stuifmeelbron (meeldraden) of de stempel (waar het stuifmeel op moet komen voor de bevruchting). De nectar bestaat uit suikers die de bestuiver de energie geeft om zich te kunnen

verplaatsen tussen het nest en de stuifmeelbron.

Een belangrijke groep bestuivers bestaat uit bijen. In Nederland zijn 358 soorten bijen waarvan er 30 in een volk leven (de zogenaamde sociale bijen: de honingbij en 29 hommelse soorten) en de rest leeft solitair. Niet al deze soorten bijen zijn bestuivers: de zogenaamde koekoeksbijen (101 soorten) besteden de verzorging van hun nageslacht uit.

De afhankelijkheid tussen de plant die bestoven moet worden en zijn bestuivers kan in vier groepen worden ingedeeld: monolectische planten kunnen worden bestoven door slechts één soort bij (20% van de bijen), oligolectische planten door een heel beperkte groep soorten, beperkt poliolectische planten door een beperkte groep en ten slotte poliolectische planten die door veel soorten bijen kunnen worden bestoven.

Is een plant geëvolueerd tot een monolectische plant dan is zijn voortbestaan afhankelijk van het voortbestaan van één bijensoort. Sterft deze bijensoort (b.v. door menselijk toedoen als het vernietigen van de nesten of het gebruik van pesticiden) dan zal de plant zich niet kunnen reproduceren en sterft hij ook uit. Planten die geëvolueerd zijn tot poliolectische planten kunnen wat dat betreft tegen een stootje.

Waarom zijn drachtbomen, dat wil zeggen bomen die als voedselbron voor bijen dienen omdat zij stuifmeel en nectar produceren, zo belangrijk? Allereerst produceert een

drachtboom in verhouding tot een drachtplant veel meer stuifmeel en nectar (er zitten in een boom veel meer bloemen). Omdat deze bloemen in de kruin van de boom zitten nemen ze op de grond maar een beperkte ruimte in beslag. Daarbij is het ook zo dat, als een boom niet bestoven wordt, hij weliswaar geen vruchten draagt maar het volgende seizoen weer gewoon als bron voor stuifmeel en nectar dient. Dat is niet zo voor eenjarige planten (die sterven na de zaadsetting en het zaad zorgt voor de volgende generatie).

Een ander belangrijk voordeel van een drachtboom is dat de stuifmeel en nectarbron veel minder afhankelijk is van menselijk ingrijpen. Veel mensen storen zich aan een stuk grond met 'wilde planten' en daarom worden ze geregeld gemaaid terwijl er soorten in bloei staan of zullen gaan staan. Ook komt het voor dat de grond tijdelijk beroerd wordt voor ondergrondse activiteiten met alle gevolgen voor de planten die in de grond stonden of krijgt de grond een geheel andere bestemming. Maar naast dit menselijk ingrijpen moeten we de natuur ook niet vergeten: het blijkt in de praktijk heel moeilijk om een ecosysteem aan te leggen dat door de jaren heen aantrekkelijk blijft voor bijen zonder dat de mens moet ingrijpen. Het planmatig planten van de drachtbomen is wat dat betreft een stuk eenvoudiger!

Henk Verver

Foto door David J. Stang, deze foto geeft de Sneeuwklokjesboom weer. Henk Verver heeft bij het de Winterfonds het idee aan gedragen om drachtbomen te plaatsen. Pien Jansen heeft hierop gereageerd dat er plaats is voor een Sneeuwklokjesboom in de Commelinhof.

De werkgroepen in het Vecht & Plassengebied

Paddenstoelenwerkgroep

Contactpersoon: Hanni Meulemans-Mik
Email: hannimik@xs4all.nl
In het najaar iedere vrijdagochtend op paddenstoelenjacht

Jeugdwerkgroep en scharrelkids

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Werkgroep Commelinhof

Contactpersoon: Minke Schröder-Baron
Email: minke.schroder@ziggo.nl
Gehele jaar iedere vrijdagochtend open voor onderhoud.
Voor het publiek op zondagmiddag van 17 februari tot half mei open.
Adres: Park Vechtenstein, Maarssen

Waterwerkgroep

Contactpersoon: Marijke zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Vleermuizenwerkgroep

Contactpersoon: Wieneke Huls
Email: w.huls@online.nl

Wandelingenwerkgroep

Contactpersoon: Sharon van Straalen
Email: sharonvanstraalen@hotmail.com

Werkgroep excursies

Contactpersoon: Dries Klooster
Email: dries.klooster@telfort.nl
Aanvraag excursies: Truus Lefeber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Vogelwerkgroep

Contactpersoon: Annelies Speksnijder
Email: j.e.speksnijder@ziggo.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Titia Kan-Boot
Email: titiakan@planet.nl

Werkgroep natuurkoffer

Contactpersoon: Vacant

Het bestuur

Voorzitter: John van Himbergen
Email: johnvanhimbergen@yahoo.com

Secretaris: Truus Lefeber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Penningmeester: Terenia de Reus
Email: t.de.reus@xs4all.nl

Bestuursleden: Marloes van der Beek, Christian Naethuys, Eugénie Weenink

Vertrouwenspersoon

Alle leden van IVN Vecht en Plassen die binnen de vereniging te maken krijgen met ongewenst gedrag en seksuele intimidatie kunnen mij contacten voor advies en hulp.

Agnes Janmaat

Telefoonnummer: 0346-243961

Nog wat werkgroepen

Werkgroep communicatie

Contactpersonen

De Bres: Jan van Schooten

Email: jcvanschooten@gmail.com

PR en communicatie: Marloes van der Beek

Email: marloes.ivn@gmail.com

Website: Harm Dotinga

Email: h.dotinga@hetnet.nl

Winkeltje: functie vacant

Werkgroep bijscholing

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Cursus werkgroepen

Werkgroep natuurscursus

Contactpersoon: Bernadet Sijmons
Email: inez.kollaard@planet.nl

Werkgroep natuurgidsencursus

Contactpersoon: Jan van Schooten
Email: jcvanschooten@gmail.com

Van de Ledenadministratie

Beste mede IVN-ers,
.In de afgelopen periode hebben wij vier nieuwe leden mogen verwelkomen,

Judith Algra
Sara Verver
Irin Hendriks
Marinka Copier

Leuk dat je jullie erbij gekomen zijn.

Hiermee komt het totale leden aantal op 254. Er is sprake van een rustige gestage groei van het aantal leden.

Belangrijk in 2019

Thema avonden

17 oktober

Gidsenvergadering

24 september

Jac P Thijssedag

21 september

Vergaderdata bestuur

Ma 24 juni

Wo 11 september

Di 19 november

Ook belangrijk in 2019

28 juni Modderdag

Sept. Bodemdierdagen

3 sept. Duurzame dinsdag

14-15 sept. Open monumenten dagen

10 okt Dag van de Duurzaamheid

11-13 okt Archelogiedagen

26 okt. Nacht van de nacht

27 okt. Wintertijd

2 nov. Natuurwerkdag

7 dec. Nationale vrijwilligersdag

[https://www.facebook.com/ivnvecht & plassengebied](https://www.facebook.com/ivnvecht&plassengebied),

achter dit ingewikkeld adres gaat de facebook pagina van IVN Vecht en Plassengebied schuil.

Het is een openbare groep, wil je zelf iets plaatsen dan moet je je even als lid aanmelden bij Lolke Stelwagen.

Ook de zomer geeft kleur aan de Commelinhof

Het is geen stinzen-plant, de Oranje havikskruid (*Hieracium aurantiacum*), maar een bekende tuinplant die tot de composietenfamilie behoort.

Van oorsprong is het een Midden-, Noord- en Oosteuropese bergplant. Het verwildert gemakkelijk en houdt dan soms lang stand.

ivn natuur
educatie

Sandd

Port betaald
Port payé

Aan de heer/mevrouw:

Indien onbestelbaar dan graag retour zenden aan:
Ledenadministratie IVN Vecht & Plassengebied
T.a.v. Eugenie Weenink,
Boomstede 505, 3608 BK Maarssen